

**KAZIMIERZ MARIA SZEPTYCKI (BŁOGOSŁAWIONY
O. KLEMENS STUDYTA): POLITYK, WŁAŚCICIEL
ZIEMSKI, DZIAŁACZ SPOŁECZNY I GOSPODARCZY**

Stanisław Stępień

dyrektor Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu, prof.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2821-4148>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12\(28\)-2](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12(28)-2)

The paper on the background of heritage of the clergy of both nations (Ukrainian and Polish), the figure of Father Klemens (Kazimir) and his activities are presented, as a layperson and later a cleric. Particular attention was paid to the nature of the implementation of Sheptytskyi in several social sectors — politics, economy, public activity and education. The paper gives an overview of Sheptytskyi's public responsibilities, his parliamentary involvement and work in many professional organizations, as well as the exemplary running of his own farm in Deviatnyki and engaging in matters of the local community.

With so much experience and authority in Galician and general Austrian economic spheres, Kazimir Sheptytskyi was able to achieve a significant position not only in economic but even political life. However, at the age of 42, he decided to give up secular life and dedicate himself to the clerical state.

Keywords: *Maria Kazimir Sheptytskyi, encyclical, Greek Catholic rite, family property, management of forestry.*

W drugiej połowie XIX wieku w Galicji podobnie jak w całej monarchii Habsburgów, zachodziły fundamentalne procesy modernizacyjne zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i gospodarczej. Likwidacja systemu pańszczyźnianego i rozwijająca się gospodarka kapitalistyczna rodziły problemy nie tylko ekonomiczne, ale także natury moralno-etycznej między pracodawcą a pracobiorcą. Świat pracy podzielił się na dwa ostro zwalczające się obozy — zwolenników niczym nieograniczonego liberalizmu i marksistowskiego socjalizmu. Przeciwnicy obu tych koncepcji, odwołując się do potrzeby solidaryzmu, szukali rozwiązań w nauce społecznej Kościoła katolickiego. Swe założenia opierali

na ogłoszonej 15 maja 1891 roku przez papieża Leona XIII encyklice *Rerum novarum*, w której najwyższy pasterz Kościoła katolickiego apelował o konieczność harmonijnej współpracy między pracodawcami a pracownikami, przypominając, że prócz praw istnieją także obowiązki. Hierarcha, stojąc na stanowisku niepodważalności własności prywatnej, zdecydowanie piętnował niepohamowany pęd do zysku za wszelką cenę. W encyklice wyraźnie określone zostały także obowiązki państwa wobec obywateli, takie jak konieczność zapewniania pracownikom godziwej płacy, niedzielnego odpoczynku, a także trwałości zatrudnienia. Dokument zachęcał również do tworzenia katolickich organizacji społecznych i charytatywnych oraz związków zawodowych [17].

Encyklika odbiła się głośnym echem w ówczesnej Europie, stając się swoistą «konstytucją» urzędzenia stosunków w sferze produkcji zarówno przemysłowej, jak i rolniczej. Galicja w tym okresie należała do najuboższych regionów Austro-Węgier [43]. Przemysł dopiero tam raczkował, a ziemiaństwo z trudem przedstawiało się na gospodarkę towarową. Chcąc jednak sprostać konkurencji, zmuszone było do technicznej i technologicznej modernizacji rolnictwa.

Wspomniane procesy na płaszczyźnie ekonomicznej zbiegły się, a nawet częściowo stymulowały kształtowanie się nowoczesnej świadomości narodowej zarówno Polaków, jak i Rusinów-Ukraińców. Wprawdzie wzmagało to działania na rzecz pogłębiania separatyzmu etnicznego w warunkach wzajemnej rywalizacji, ale zachęcało do daleko idącego naśladownictwa i wzajemnych inspiracji. Były to procesy trudne i skomplikowane, gdyż obie społeczności narodowe od stuleci funkcjonowały we wzajemnej symbiozie, determinowanej bliskością kulturową i językową oraz przynależnością, mimo zróżnicowania obrządkowego, do tego samego Kościoła katolickiego. Praktycznie w całej Galicji Wschodniej nie było miasta, miasteczka czy wsi, gdzie nie mieszkaliby obok siebie Polacy i Ukraińcy. W tych warunkach przynależność narodowa była bardzo płynna. Wprawdzie ze względu na warunki polityczne częstsze było przechodzenie Ukraińców do narodowości polskiej, ale zdarzały się też odwrotne procesy, zwłaszcza w peryferyjnych społecznościach wiejskich*.

Od czasów brzeskiej unii kościelnej prawo kościelne dopuszczało bowiem możliwość praktykowania w drugim obrządku katolickim.

* Polski historyk Władysław Smoleński pisał, że w minionych wiekach rutinizowała się nie tylko ludność wiejska, ale nawet drobna szlachta [27].

Często korzystała z tego polska ludność wiejska, ze względu na rzadką w Galicji Wschodniej rzymskokatolicką sieć parafialną. W XIX, a nawet w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku zwyczajem było, że Polacy pozbawieni w danej miejscowości własnego kościoła chrzcili dzieci, brali śluby, chowali swych zmarłych, korzystając z posług religijnych w najbliższej cerkwi greckokatolickiej. Sprzyjało to tzw. kradzieży dusz, tym bardziej że sąsiedzkie bytowanie Polaków i Ukraińców w jednej miejscowości powodowało często zawieranie małżeństw mieszanych, w których zarówno małżonkowie, jak i ich dzieci stawali przed dylematem wyboru przynależności wyznaniowej, a z czasem także narodowej.

Pragnąc te kwestie unormować pod względem kanonicznym, galicyjscy biskupi rzymsko- i greckokatolickcy zawarli w 1863 roku oficjalne porozumienie zwane *Concordią* [22, s. 81-110; 24]. Przyjęte wówczas przepisy stanowiły, że małżonkowie po ślubie zachowują dotychczasową przynależność obrządkową, a ich dzieci dziedziczą ją następująco — córki po matce, a synowie po ojcu. Ponieważ w Galicji obrządek greckokatolicki historycznie związany był z narodowością rusko-ukraińską, a rzymskokatolicki z polską, to wspomniana regulacja miała swe konsekwencje także dla ówczesnych procesów narodotwórczych.

W tej sytuacji ukształtował się w Galicji unikalny w skali europejskiej zwyczaj, że zarówno rodzice, jak i rodzeństwo czasem różnili się wyznaniem i narodowością, co niewątpliwie sprzyjało wzajemnemu przenikaniu i unifikacji kulturowej, natomiast dwujęzyczność stała się tam niemal powszechna [14].

Gdy więc pod koniec XIX wieku proces kształtowania się nowoczesnej świadomości narodowej wśród ludności polskiej oraz ukraińskiej przybrał na sile, polscy i ukraińscy działacze narodowi zaczęli mocno propagować potrzebę separatyzmu etnicznego, eksponując te elementy ze skarbicy kultury narodowej, które uwypuklały odrębności. Podkreślano przy tym ich historyczność, odwieczność, trwałość, swojskość i nieodzowność dla dalszego rozwoju narodowego.

* * *

W takich właśnie czasach i w takim środowisku 17 listopada 1869 roku przyszedł na świat Kazimierz Maria Szeptycki*. Był szóstym z siedmiorga dzieci Zofii z Fredrów i hrabiego Jana Kantego Remigiusza

* Szczegółowy wykaz źródeł i literatury dotyczących Kazimierza Marii Szeptyckiego zob. [2; 42].

Szeptyckiego, właściciela rozległego majątku ziemskiego w Przyłbicach, Bruchnalu, Dziewiętnikach, Korczynie, a także w Łaszczowie na terenie zaboru rosyjskiego [20]. Była to rodzina polska i rzymskokatolicka, mimo świadomości ruskich korzeni Jana Kantego Szeptyckiego. Tak więc Kazimierz został ochrzczony w rzymskokatolickim kościele parafialnym w pobliskim Bruchnalu przez ówczesnego proboszcza ks. Marcina Uzarskiego*. Tam też, pod okiem niezwykle pobożnej matki, kształtowała się jego wrażliwość religijna. To właśnie Zofia Szeptycka, córka wybitnego polskiego pisarza Aleksandra Fredry, osoba nie tylko pobożna, ale o wielkiej wiedzy religijnej, a przy tym uzdolniona artystycznie [19], miała decydujący wpływ na wychowanie zarówno Kazimierza, jak i pozostałych dzieci. Ojciec zaś, hołdujący zarówno polskiej tradycji szlacheckiej, jak i zasadom dobrego gospodarowania, starał się wdrożyć syna do życia publicznego oraz przygotować do przyszłego prowadzenia gospodarstwa rolno-hodowlanego.

Kazimierz oświatę podstawową zdobywał w domu rodzinnym pod okiem matki i zatrudnionych tam guwernerów. Początkowo nie podjął normalnej nauki w gimnazjum, lecz od 1879 roku jako tzw. prywatysta przez pierwsze trzy lata zdawał eksternistycznie obowiązkowe egzaminy w C.K. Wyższym Gimnazjum w Przemyślu. 16 lutego 1881 roku złożył przed komisją państwową egzamin z zakresu przedmiotów obowiązkowych w klasie trzeciej i od 1 listopada 1882 roku podjął normalną naukę w czwartej klasie C.K. Wyższego Gimnazjum św. Anny w Krakowie, gdzie od roku 1879 pobierał naukę także jego starszy brat Roman, późniejszy metropolita lwowski Andrzej. Obaj bracia mieszkali wówczas w wynajętym mieszkaniu przy ul. św. Jana 11, pozostając pod wpływem krakowskich jezuitów (księży Kazimierza Stefańskiego, Mariana Morawskiego, Kaspra Szczepkowskiego, a zwłaszcza ówczesnego prowincjała galicyjskiej gałęzi zakonu Henryka Jackowskiego)**. Ten ostatni był ponadto spowiednikiem i duchowym przewodnikiem zarówno Romana, jak i Kazimierza Szeptyckich [47, s. 101-102]. Pewien wpływ na Kazimierza nie tyle podczas nauki w gimnazjum, ile podczas późniejszych studiów wywarli także dwaj zmarłych wstąpię, profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego:

* Szczegółowo o tym okresie życia Kazimierza Szeptyckiego zob. [4].

** Ks. Henryk Jackowski z ramienia Stolicy Apostolskiej w latach 1881–1887 kierował reformą zakonu bazylianów. Zob. [40].

filozof ks. Stefan Zachariasz Pawlicki oraz historyk Kościoła ks. Eustachy Skrochowski (w 1881 roku sekularyzował się, zostając duchownym świeckim diecezji krakowskiej) [47, s. 102].

Examin dojrzałości Kazimierz Szeptycki złożył z wyróżnieniem 30 czerwca 1887 roku i zapisał się na wydział prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie od 1 października tegoż roku podjął studia. Po ukończeniu pierwszego roku kontynuował je na uniwersytetach: w Monachium (od października 1888 do marca 1889 roku), Krakowie (od marca do czerwca 1899 roku) i Wiedniu (od października 1889 do czerwca 1890 roku). W październiku 1890 roku po raz kolejny wznowił studia prawnicze na UJ [41, s. 184]. Jednocześnie zaczął uczęszczać do nowo utworzonego w tym roku, w ramach wydziału filozoficznego, Studium Rolniczego. Interesowały go zwłaszcza wykłady dotyczące hodowli zwierząt domowych, nowoczesnych upraw rolniczych oraz gospodarki leśnej. Tematyka ta tak go pochłonęła, że w 1891 roku nosił się nawet z zamiarem rezygnacji ze studiów prawniczych, czemu zdecydowanie przeciwstawili się rodzice [41, s. 184]. Na ich wyraźne życzenie ukończył studia, zdał niezbędne rygory i uzyskał 16 lipca 1892 roku stopień doktora prawa [18; 41, s. 185].

Po studiach Kazimierz Szeptycki powrócił do rodzinnych Przyłbic, gdzie pomagał ojcu w administrowaniu majątkiem i opiekował się podpadającą coraz bardziej na zdrowiu matką [3]. Starzejący się ojciec pragnął, aby syn jak najszybciej przejął część majątku, dostrzegał w nim bowiem dobrego gospodarza, mającego zarówno przygotowanie rolnicze, jak i zamiłowanie do działalności gospodarczej. Chciał też od razu wprowadzić go w środowisko ziemiańskie. Kazimierz przyjmował to z zadowoleniem, gdyż mimo dużej wrażliwości religijnej początkowo nic nie wskazywało, że zamierza poświęcić się stanowi duchownemu.

Pragnął natomiast aktywnie uczestniczyć w działalności katolickiej świeckich. Dlatego też w 1896 roku zaangażował się w przygotowania II Wiecu Katolickiego we Lwowie*. Odbył się on 7-9 lipca tegoż roku, a jego głównym celem było, nawiązując do wspomnianej na początku encykliki Leona XIII *Rerum novarum*, określenie miejsca katolików w ówczesnym życiu społecznym [15]. Wiec, którego jednym z członków komitetu organizacyjnego był Jan Kanty Szeptycki, zgromadził liczne duchowieństwo i katolików świeckich obu obrządków, a więc Polaków

* Pierwszy wiec katolicki miał miejsce w Krakowie w 1893 r.

i Ukraińców. Podczas obrad wiele miejsca poświęcono nie tylko sprawom ekonomicznym i pracowniczym, ale także kulturze duchowej oraz potrzebie umacniania tożsamości katolickiej łacinników i grekokatolików. Uczestnicy poprzez zorganizowanie wiecu pragnęli także uczcić jubileusz 300-lecia brzeskiej unii kościelnej [15, s. VII–XXVIII].

Kazimierz Szeptycki podczas wiecu pracował w komisji rolniczej i na podsumowanie jej prac wygłosił 9 lipca obszerny referat *O służbie w gospodarstwach rolnych* [16]. Spotkał się z dużym zainteresowaniem społecznym, dlatego też po zakończeniu wiecu został wydrukowany na łamach katolickiego miesięcznika «Sodalis Marianus», a także ukazał się w postaci oddzielnej broszury pod nieco zmienionym tytułem *O czeladzi i sługach w gospodarstwach domowych** [48]. W swoim wystąpieniu Szeptycki odwołał się bezpośrednio do wspomnianej encykliki Leona XIII, a także ogólnych zasad moralnych, apelując do pracodawców, aby swoje postępowanie wobec zatrudnianych pracowników opierali przede wszystkim na nauce społecznej Kościoła, gdyż:

[...] *ostatecznym celem chrześcijanina nie jest wzbogacanie się. Dążenie więc do korzyści ekonomicznych w żadnym wypadku nie może nabierać takiej bezwzględności, żeby dla nich łamane było przykazanie miłości bliźniego* [48, s. 5].

Jego wystąpienie było zdecydowaną krytyką niczym nieograniczonego liberalizmu w sferze produkcji, gdyż – podkreślał – prowadzi on do bezwzględnego wykorzystywania robotników (zgodnie z ówczesną terminologią nazywa ich sługami) jako ludzi słabych i całkowicie zależnych od pracodawców. Dobitnie podkreślał, że powinna istnieć harmonia między zyskiem a moralnością w procesie produkcji. Pracodawca powinien stwarzać bezpieczne warunki pracy, dbać o zdrowie zatrudnianych robotników, ubezpieczać ich od nieszczęśliwych wypadków, zapewniać im możliwość wypoczynku, zwłaszcza niedziela powinna być wolna od pracy. Zgodnie też z ówczesnym pojmowaniem stosunków społecznych zalecał, aby stosunek pracodawcy do pracownika miał charakter paternalistyczny, czyli nieograniczający się wyłącznie do relacji istniejących w procesie produkcji. Pracodawca winien więc zachęcać robotników, aby zakładali kasy zapomogowe, fundusze emerytalne, rozwijali życie towarzyskie, zapisywali się do stowarzyszeń katolickich, bractw

* Tekst ten w całości wydrukowałem jako aneks do mojego artykułu [41, s. 213-232].

religijnych. Do jego obowiązków — zdaniem Kazimierza Szeptyckiego — należało także interesowanie się warunkami życia robotników i ich rodzin, wspieranie ich w kształceniu dzieci, zgodnie ze zdolnościami. Wszystkie te działania — mówił — powinny mieć charakter harmonijny, gdyż:

Idealem wychowania jest równomierność w rozwoju sił fizycznych i władz duchowych człowieka, [...] ani o samem tylko położeniu materialnem, ani o samem moralnem myśleć się nie powinno, lecz tylko o obu razem. Dopiero gdy dwoiste potrzeby ciała i ducha znajdują w życiu dostateczne zaspokojenie — takowe normalnie rozwijać się może. [...] W ogóle opieka nad służą wzorować się powinna na rodzicielskiej miłości — która każdego dnia znajduje sposobności dosyć, żeby żyć i działać, która w każde powierzone sobie życie szczegółowo wchodzi — i coraz to nowych środków się chwytając, zawsze jak najskuteczniej w cierpieniu i potrzebie zaradzi, od niebezpieczeństwa uchroni — słowem dziecko na człowieka wychowa [48, s. 6].

Kazimierz Szeptycki był już wówczas aktywnym działaczem na niwie gospodarczej. Od 1896 roku był członkiem Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie, które stawiało sobie za cel krzewienie oświaty rolniczej oraz wspieranie polskiego ruchu spółdzielczego [26, s. 92]. Jego działalność koncentrowała się głównie w Oddziale Powiatowym w Bóbrce, prowadził odczyty na temat nowoczesnych upraw rolnych i hodowli bydła. W 1899 roku wstąpił także do Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego, w którym od lat działał jego ojciec Jan Kanty Szeptycki [44]. W tę organizację z czasem bardzo aktywnie się zaangażował. W pracy tej mógł także nawiązywać do własnej praktyki rolnej i leśnej, gdyż w 1900 roku przejął od ojca majątek w Dziewiętnikach (powiat bóbrczański). Tam też na stałe zamieszkał.

Samodzielne prowadzenie gospodarstwa, a także aktywne zaangażowanie w życie publiczne spowodowały, że za namową ojca, będącego już wówczas z cesarskiej nominacji dożywotnio członkiem Izby Panów, zdecydował się na wystawienie swej kandydatury w wyborach uzupełniających do austriackiej Rady Państwa, przeprowadzonych 8 maja 1900 roku. Kandydował z kurii większej własności ziemskiej w okręgu Przemyśl — Jarosław [6, s. 407]. Wybrany do parlamentu zgłosił akces do Koła Polskiego, któremu przewodniczył wówczas Apolinary Jaworski*.

* **Apolinary Jaworski** (1825–1904) — polityk galicyjski i austriacki, ziemianin, absolwent Uniwersytetu Lwowskiego. Od 1870 r. nieprzerwanie poseł do Sejmu

Jednak już 1 września 1900 roku parlament został przez cesarza Franciszka Józefa rozwiązany i rozpisano nowe wybory. Również w tych wyborach Kazimierz Szeptycki kandydował z tej samej kurii i tego samego okręgu wyborczego, uzyskując 11 stycznia 1901 roku mandat poselski do Rady Państwa. Od 31 tegoż miesiąca zasiadał w Izbie Poselskiej [6, s. 415]. Warto dodać, że w tej i następnych kadencjach posłem do parlamentu wiedeńskiego, oprócz jego ojca, był także jako wirylista jego brat Andrzej, wówczas już grekokatolicki metropolita lwowski.

Kazimierz Szeptycki, ponownie wstąpiwszy do Koła Polskiego, blisko współpracował z tak znanymi polskimi politykami konserwatywnymi, jak: dr Włodzimierz Bolesta-Kozłowski*, Michał Garapich**, bar. Jan Götz-Okocimski***, ks. hr. Stefan Komorowski****, hr. Wojciech

Krajowego (kadencje III–VIII) i Rady Państwa w Wiedniu (kadencje III–X). W latach 1888–1891 i 1896–1904 przewodniczący Koła Polskiego w parlamencie w Wiedniu. W międzyczasie od 11 XI 1893 do 29 IX 1895 minister ds. Galicji w rządach Alfreda Windischgrätza oraz Ericha Kielmansegga.

* **Włodzimierz Bolesta-Kozłowski** (1858–1917) — polityk galicyjski, ziemianin, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1889–1895 był posłem do Sejmu Krajowego VI kadencji z obwodu przemyskiego. Ponadto podobnie jak większość osób wywodzących się z ówczesnego środowiska ziemiańskiego był członkiem różnych towarzystw, m.in. Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, Krajowej Rady Kolejowej i Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego we Lwowie.

** **Michał Grzegorz Garapich de Sichelburg** (1850–1917) — galicyjski polityk i działacz gospodarczy. W latach 1901–1907 poseł do Sejmu Krajowego Galicji VIII kadencji z obwodu tarnopolskiego. Aktywny działacz Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego w Tarnopolu oraz Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie.

*** **Jan Albin Götz-Okocimski** (1864–1931) — konserwatywny polityk polski pochodzenia niemieckiego, przemysłowiec, działacz gospodarczy, założyciel browaru w Okocimiu, absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Wiedeńskiego. W latach 1897–1907 i 1911–1918 poseł do Rady Państwa w Wiedniu (w 1917 r. wiceprezes, a w 1918 r. prezes Koła Polskiego). W Polsce odrodzonej senator II kadencji (1928–1930), członek klubu BBWR.

**** **Ks. Stefan hr. Komorowski SJ** (1863–1929) — prawnik, hagiograf, dr filozofii, prawa i teologii, tłumacz, przełożony klasztoru Jezuitów w Krakowie, a następnie w Warszawie i Nowym Sączu. W latach 1900–1907 poseł do parlamentu wiedeńskiego (członek Koła Polskiego), w okresie 1908–1913 poseł do Sejmu Krajowego. Autor prac z dziejów Kościoła.

Dzieduszycki*. W parlamencie zgłosił akces do komisji rolnej, był jednym z jej najaktywniejszych członków. Koncentrował się głównie na sprawach modernizacji rolnictwa i gospodarki leśnej. W tym celu postulował potrzebę jednoczenia się producentów, zakładania stowarzyszeń zawodowych rolników [36]. Był m.in. jednym z inicjatorów, a następnie sprawozdawcą komisji referującym ustawę o obowiązkowym ubezpieczeniu emerytalnym urzędników prywatnych (tzw. ustawy pensyjnej) [38; 50]. oraz współautorem projektu ustawy o gospodarce leśnej [37]. Pod koniec kadencji w Kole Polskim coraz bardziej zaczęli dominować narodowi demokraci, co zniechęciło Kazimierza do kandydowania w wyborach do Rady Państwa w 1907 roku [58].

W czasie działalności parlamentarnej nie osłabła jego aktywność w dziedzinie społecznej i zawodowej. Mimo młodego wieku 8 listopada 1901 roku na XVII Walnym Zgromadzeniu Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego we Lwowie wybrano go do zarządu Towarzystwa [55]. Z delegacji zarządu został 4 marca 1904 roku zastępcą członka [25], a dwa lata później członkiem Rady Rolniczo-Przemysłowej przy ministrze rolnictwa w Wiedniu. W Radzie tej pracował w Sekcji Rolnictwa, Leśnictwa i Górnictwa [26, s. 10; 29; 30; 54]. Stał się wówczas jednym z czołowych liderów Towarzystwa Leśnego. Należał do najaktywniejszych propagatorów wiedzy na temat nowoczesnej gospodarki leśnej, wyjeżdżał z referatami szkoleniowymi w teren, działał na rzecz rozwoju funkcjonującej we Lwowie Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego**. wspierał finansowo wydawanie organu Towarzystwa

* **Wojciech Dzieduszycki** (1848–1909) — polityk konserwatywny, absolwent Uniwersytetu Wiedeńskiego, dr filozofii, od 1896 r. wykładowca Uniwersytetu Lwowskiego. Od 1876 r. poseł do Sejmu Krajowego, zwolennik ugody z Ukraińcami, w latach 1879–1885 i 1895–1909 poseł do parlamentu austriackiego, jeden z przywódców Koła Polskiego, zwolennik decentralizacji Austro-Węgier, w latach 1906–1907 minister dla Galicji. Od 1887 r. członek Akademii Umiejętności w Krakowie. Ponadto działacz Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego, prezes Krajowego Towarzystwa Archeologicznego we Lwowie oraz przewodniczący oddziału stanisławowskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Autor wielu prac z filozofii, historii i historii sztuki.

** Gdy w 1906 r. Sejm Krajowy postanowił szkołę tę (funkcjonującą od 1874 r.) zamknąć, Kazimierz Szeptycki został jednym z delegatów Towarzystwa Leśnego na rozmowy z marszałkiem krajowym, które doprowadziły do utrzymania szkoły. Zob. [53]. Warto dodać, że właśnie dzięki wsparciu

miesięcznika «Sylwan», propagował jego czytelnictwo w galicyjskich środowiskach gospodarczych. Bardzo aktywnie wystąpił jako delegat Towarzystwa na Kongresie Leśnym w Wiedniu w 1905 roku, broniąc interesów galicyjskiego przemysłu leśnego [13; 28; 44]. W kongresach tych uczestniczył także w latach następnych [33].

Doceniając jego aktywność, delegaci na walne zgromadzenie członków 22 września 1905 roku powierzyli mu funkcję pierwszego wiceprezesa Towarzystwa [26, s. 94; 32]. Warto dodać, że ówczesnym długoletnim prezesem Towarzystwa (od 1901 roku) był znany galicyjski ziemianin, działacz gospodarczy i społeczny, a przy tym ceniony heraldyk Jerzy Sewer Dunin-Borkowski*.

Funkcję pierwszego wiceprezesa powierzono Szeptyckiemu ponownie na kolejnym walnym zgromadzeniu 21 sierpnia 1907 roku, uzyskał wówczas największą liczbę głosów spośród wszystkich kandydujących do zarządu Towarzystwa [34, s. 385]. Podczas obrad zgromadzenia zdecydowanie przeciwstawił się zgłoszonemu z sali postulatuwi mającemu na celu wprowadzenie zakazu parcelacji lasów, twierdząc, że byłoby to posunięcie reakcyjne i niezgodne z demokratyzacją życia gospodarczego. Jego argumentacja była na tyle silna, że uzyskała poparcie większości delegatów [34, s. 401].

Oprócz Towarzystwa Leśnego Kazimierz Szeptycki poświęcił się pracy społecznej we wspomnianym Galicyjskim Towarzystwie Gospodarczym, do którego zarządu wybrano go 6 marca 1905 roku [8; 26, s. 92]. W tym też roku w uznaniu zasług w dziedzinie rozwoju rolnictwa i leśnictwa Towarzystwo Gospodarcze nadało mu godność członka honorowego. W ramach tegoż stowarzyszenia Kazimierz Szeptycki starał się podejmować rozliczne działania zmierzające do

Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego w 1909 r. szkoła została podniesiona do rangi Wyższej Szkoły Lasowej.

* **Jerzy Sewer Dunin-Borkowski** (1856–1908) — ziemianin, działacz społeczny i gospodarczy, heraldyk, prezes Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego we Lwowie w latach 1901–1908. Wśród licznych pełnionych przez niego funkcji wymienić można choćby jego działalność jako posła do Rady Państwa w Wiedniu (od 1889), następnie delegata Ziemskiego Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego oraz członka zarządu głównego Galicyjskich Kółek Rolniczych (od 1894 r.). Był autorem niezwykle cenionych wówczas prac z dziedziny heraldyki. Wiele czasu poświęcał również rozwojowi oświaty polskiej, budował szkoły ludowe i ochronki.

usprawnienia organizacji hodowli bydła i nierogacizny oraz handlu nimi. Tej tematyce poświęcił wiele referatów na zebraniach Towarzystwa, a także wygłosił szereg odczytów w terenie. Podczas posiedzenia Rady Ogólnej przedstawił 27 czerwca 1907 roku własny projekt polepszenia organizacji handlu bydłem i nierogacizną przez powołanie w Wiedniu specjalnej agencji, będącej centralą dla działających na terenie kraju specjalnych punktów skupu, na rzecz których w poszczególnych miejscowościach pracowałiby powołani w tym celu mężowie zaufania. Takie usprawnienie handlu miało, jego zdaniem, przyczynić się do podniesienia stanu materialnego nie tylko ziemiaństwa, ale przede wszystkim chłopów [51]. Projekt przyjęto jednogłośnie i 6 lipca tegoż roku powołano stałą komisję na czele z posłem do Sejmu Krajowego Stanisławem Brykczyńskim*, w skład której wszedł również Kazimierz Szeptycki. Następnie z jej ramienia był kuratorem powołanej w Wiedniu Agencji do Sprzedaży i Zakupu Bydła i Nierogacizny. Pierwszym poważnym zadaniem Agencji było przygotowanie udziału w wystawie rolniczej w Wiedniu w 1908 roku [7; 21]. Wystawa odbyła się 10-12 kwietnia tegoż roku, pod kierownictwem Kazimierza Szeptyckiego oraz znanego ówczesnego galicyjskiego działacza gospodarczego Henryka Potworowskiego**. Galicyjscy rolnicy i przemysłowcy zaprezentowali tam bydło opasowe oraz maszyny i urządzenia przydatne w hodowli bydła [21].

Działalność ta poważnie wzmocniła pozycję Kazimierza Szeptyckiego i 21 maja 1909 roku został on ponownie wybrany na czteroletnią kadencję do zarządu Towarzystwa Gospodarczego [52]. W 1907 r. jako delegat Towarzystwa Leśnego otrzymał nominację cesarską na członka Krajowej Rady Kolejowej [23].

Po śmierci prezesa Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego Jerzego Sewera Dunina-Borkowskiego (23 października 1908 roku) Kazimierz Szeptycki, jako pierwszy wiceprezes, zastępował go do momentu zwołania 24 sierpnia 1909 roku XXIV Walnego Zgromadzenia Członków, przeprowadzonego w Tarnowie. Musiał funkcję tę wykonywać bardzo

* **Stanisław Brykczyński** (1841–1912) — ziemianin, właściciel dóbr Pacyków, poseł do Sejmu Krajowego w latach 1885–1912, działacz Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego.

** **Henryk Potworowski** (1856–1937) — działacz gospodarczy, od 1892 r. członek wydziału (zarządu) Rady Powiatowej w Złoczowie, działacz Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego we Lwowie.

dobrze, gdyż zaraz po otwarciu walnego zgromadzenia został przez aklamację powołany na stanowisko prezesa [35, s. 490-504]. Wzruszony tak okazanym zaufaniem, dziękował:

Szanowni Panowie!

W ogóle przed każdą prezesurą doznaję zawsze świętego strachu. Być może, że leży to w naturze, raczej skłonnej do pesymizmu, że w prezesostwie każdym widzę w pierwszej linii ciężką odpowiedzialność. Mimo to bardzo serdecznie Panom za okazane mi zaufanie dziękuję. Nie wiem, czy dane mi będzie długo być prezesem tego Towarzystwa, w każdym razie jak długo nim będę, będę starał się razem z Wydziałem uczciwie dla dobra Towarzystwa pracować. Ale proszę Panów, nie Wydziałem i nie Prezydium Towarzystwa instytucje stoją, punkt ciężkości leży zawsze w armii, w żołnierzach. Otóż pozwólcie, że zaapeluję do Was Szanowni Panowie: raczcie nadal z rosnącą gorliwością zajmować się sprawami i potrzebami Towarzystwa, raczcie je uważać za sprawy bardzo bliskie sercu, za sprawy swoje, pisujcie często do «Sylwana», niech prócz doroczných zgromadzeń, w tym organie naszym przez cały rok żywym tętnem bije życie Towarzystwa, raczcie jednać jak najliczniej nowych członków płacących wkładki, a wtedy będziemy pewnie nie cofać się, ale iść naprzód. Jeszcze raz serdecznie za wybór i okazane mi zaufanie dziękuję [35, s. 501-502].

Po wejściu w życie 1 stycznia 1909 roku ustawy o przymusowych ubezpieczeniach urzędników prywatnych Kazimierz Szeptycki został powołany przez ministra rolnictwa na zastępcę członka prezydium nowo utworzonego w Wiedniu Zakładu Pensyjnego [49]. Było to o tyle istotne, że Szeptycki jako poseł do parlamentu wiedeńskiego nad tą ustawą pracował [39]. Prezesem Zakładu cesarz mianował austriackiego polityka hr. Leopolda Auersperga, z którym Szeptycki blisko współpracował, gdy ten był ministrem handlu, a następnie rolnictwa. Warto dodać, że z Galicji oprócz Szeptyckiego w skład prezydium Zakładu Pensyjnego weszli tak doświadczeni fachowcy jak: zastępca dyrektora Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie — Henryk Szatkowski, prezydent lwowskiej Izby Handlowej — Samuel Horowitz oraz dyrektor Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Urzędników Prywatnych we Lwowie — Stanisław Bal [49].

Kazimierz Szeptycki należał wówczas do elity galicyjskich sfer gospodarczych. Był niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie

modernizacji rolnictwa i gospodarki leśnej, a także zwolennikiem intensyfikacji hodowli bydła i handlu nim. 8 czerwca 1910 roku podczas wyborów uzupełniających do Komitetu Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego we Lwowie powierzono mu funkcję jednego z trzech wiceprezesów [10; 59], którą pełnił obok Aleksandra Dąbskiego* oraz profesora Uniwersytetu Lwowskiego Aleksandra Raciborskiego**. Na prezesa wybrano wówczas jednogłośnie księcia Witolda Leona Czartoryskiego***.

Doświadczenia uzyskane przez Kazimierza Szeptyckiego i innych galicyjskich działaczy gospodarczych w działalności wiedeńskiej Agencji do Sprzedaży i Zakupu Bydła i Nierogaczyny spowodowały, że w Galicyjskim Towarzystwie Gospodarczym dojrzała myśl powołania spółki handlowej stawiającej sobie za cel ożywienie gospodarze wsi, w tym także gospodarstw małorolnych, poprzez eksport mięsa na rynki Austro-Węgier. Została ona zawiązana 28 czerwca 1911 roku pod nazwą Galicyjskiej Spółki Zbytu Bydła i Trzody Chlewnej we Lwowie. Na jej czele stanął Witold Leon Czartoryski, a Kazimierz Szeptycki wszedł w skład jej rady nadzorczej [12]. Na kapitał założycielski spółki w wysokości 30 000 koron złożyły się Krakowskie Towarzystwo Rolnicze, Galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie oraz Towarzystwo Kółek Rolniczych [11].

* **Aleksander Dąbski** (1868–1932) — działacz gospodarczy i polityk galicyjski, od 1911 r. wiceprezes Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego we Lwowie. W latach 1913–1914 był posłem do Sejmu Krajowego. Ponadto pełnił funkcje: zastępcy przewodniczącego Komitetu dla spraw Chowu Koni w Galicji, członka Krajowej Komisji dla Włości Rentowych, członka Wydziału Okręgowego Rzeszów-Stryżów Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, prezesa zarządu powiatowego Rzeszowskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych.

** **Aleksander Raciborski** (1845–1920) — działacz społeczny i gospodarczy, profesor nauk filozoficznych Uniwersytetu Lwowskiego, wiceprezes Komitetu Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego we Lwowie. Od 1904 r. członek Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie.

*** **Witold Leon Czartoryski** (1864–1945) — działacz gospodarczy i społeczny, polityk. Od 1903 r. członek zarządu cukrowni w Przeworsku, w 1906 r. założył Towarzystwo Kółek Ziemian. Od 1910 r. prezes Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie. W latach 1908–1914 był posłem do Sejmu Krajowego, a w Polsce niepodległej w latach 1922–1930 senatorem RP.

Zdolności Kazimierza Szeptyckiego w dziedzinie gospodarczej dostrzegali także jego brat Andrzej. Kiedy w 1900 roku obejmował stanowisko metropolity lwowskiego, archidiecezja była poważnie zadłużona. Chcąc wyjść z długów, metropolita powołał komisję majątkową, w skład której weszli: ks. prałat Tyt Wojnarowski, adwokat dr Tadej Sołowij, ks. kanonik Wasyl Łucyniak oraz Kazimierz Szeptycki, który — co warto dodać — wówczas przynależał jeszcze do Kościoła łacińskiego. Spośród wymienionych osób właśnie Kazimierz miał największe praktyczne doświadczenie w sprawach gospodarczych i bankowych. Praca komisji była na tyle efektywna, że po kilku latach zlikwidowano wszelkie długi archidiecezji, a w ostatnich latach przed wybuchem I wojny światowej będący w dyspozycji metropolity majątek kościelny przynosił corocznie dochody rzędu około pół miliona koron austriackich [1].

Wszystkie wymienione obowiązki publiczne, zaangażowanie parlamentarne oraz praca w wielu organizacjach zawodowo-fachowych nie przeszkadzały Szeptyckiemu we wzorowym prowadzeniu własnego gospodarstwa rolnego w Dziewiętnikach, a także angażowaniu się w sprawy społeczności lokalnej. Starał się upowszechniać wiedzę rolniczą wśród okolicznych chłopów, zachęcać ich do nowoczesnych metod gospodarowania, zwłaszcza hodowli zwierząt. W 1904 roku został wybrany do Rady Powiatowej w Bóbrce, w której zasiadał do końca kadencji w 1911 roku [45].

Mając tak duże doświadczenie i autorytet w galicyjskich i ogólnoaustriackich sferach gospodarczych, Kazimierz Szeptycki mógł osiągnąć znaczącą pozycję nie tylko w życiu gospodarczym, ale nawet politycznym. Jednak w czterdziestym drugim roku życia zdecydował się porzucić życie świeckie i poświęcić stanowi duchownemu. Myśl ta towarzyszyła mu od wielu lat, ale powstrzymywała go od tego choroba matki, która w ostatnich latach życia zamieszkała wraz z mężem w kupionym od Tarnowskich pałacu w Łabuniach w powiecie zamojskim, na terenie zaboru rosyjskiego (zmarła w 1904 roku w Przyłbicach), a także konieczność wspierania ojca w prowadzeniu rozległego majątku. Gdy jednak majątek rodowy w Przyłbicach i Bruchnału przejął i z powodzeniem prowadził jego najmłodszy brat Leon (urodzony w 1877 roku, rozstrzelany przez NKWD 27 września 1939 roku), poczuł się bardziej swobodny w swych decyzjach. Zintensyfikował wówczas

i tak bardzo częste kontakty z bratem Andrzejem, pod którego urokiem pozostawał od najmłodszych lat. Przebywając we Lwowie, zawsze zatrzymywał się u niego w pałacu świętojurskim, uczestniczył w grekokatolickich uroczystościach religijnych, z pewnością prowadził z nim także ożywione dyskusje na tematy teologiczne. Wspólnie też zaplanowali i odbyli w 1908 roku pielgrzymkę do Lourdes. Decyzję o wstąpieniu do zakonu i chęć zmiany obrządku Kazimierz Szeptycki ogłosił 1 października 1911 roku na zjeździe rodzinnym w Przyłbicach. Szczególnie upodobał sobie odradzający się od 1901 roku z inicjatywy brata Andrzeja zakon studytów, który w 1906 roku przyjął własną konstytucję (zwaną «ustawem studyjskim»), zatwierdzoną w tymże roku przez Konferencję Episkopatu Grekokatolickiego we Lwowie.

Ostatnimi świeckimi czynnościami Kazimierza Szeptyckiego było przeprowadzenie obrad XXVI Walnego Zgromadzenia Członków Towarzystwa Leśnego 9-11 listopada 1911 roku. Odsłonięto wówczas na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie wybudowany ze składek członków pomnik założyciela Towarzystwa Leśnego i twórcy polskiego szkolnictwa leśnego Henryka Strzeleckiego*. Uroczystość poprzedzona była mszą św. w kościele Zmartwychwstańców we Lwowie. Szeptycki, przemawiając podczas odsłonięcia pomnika, podkreślił ogromne zasługi nestora polskiego leśnictwa zarówno dla gospodarki, jak i dla szkolnictwa fachowego, a także przedstawił go jako wzorzec człowieka bezgranicznie oddanego sprawom bliźnich [31]. Wkrótce po tym wydarzeniu, pragnąc ostatecznie utwierdzić się w swym powołaniu, wyjechał do Innsbrucku, by na tamtejszym uniwersytecie katolickim wysłuchać kilku wykładów profesorów teologii i oddać się rozmyśleniom nad dalszą drogą życia. Pobyt w Innsbrucku utwierdził go w powziętej decyzji, którą w międzyczasie konsultował z papieżem i innymi hierarchami Kościoła katolickiego. Po powrocie do Lwowa 1 grudnia 1911 r. złożył wizytę lwowskiemu ordynariuszowi, arcybiskupowi Józefowi

* **Henryk Strzelecki** (1819–1901) — leśnik i pionier rozwoju nauk leśnych. Początkowo pracował jako praktyk w lasach Adama Zamoyskiego i Leona Sapiehy, następnie od 1874 do 1892 r. był dyrektorem Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego. Założyciel Towarzystwa Leśnego, członek towarzystw naukowych i gospodarczych, autor wielu prac naukowych i podręczników, m.in.: *Las w stanie natury* (Lwów 1874), *Gospodarstwo lasowe* (Lwów 1876), *Przewodnik dla leśników* (Lwów 1878).

Bilczewskiemu*, który tak ją pod wspomnianą datą odnotował w swoim dzienniku:

*Był Kazimierz hr. Szeptycki, oświadczył, że przychodzi z poufnym zwierzeniem, jako do swego arcybiskupa. Od dziecka miał pociąg do stanu duchownego zgodzić. Myślał wstąpić do Bazylianów. Teraz dojrzało postanowienie wstąpienia do studytów, założonych przez brata x. metropolitę. Ojciec nie chciał się zgodzić. Radził się w tej sprawie o. Ledóchowskiego** w Rzymie, ten aprobował plan. Radził się Ojca Św.*** Także [on] aprobował i błogosławił myśl. Metropolita [Andrzej Szeptycki] wstrzymuje go, że za ostry zakon. Podał mu radę, żeby wprzódk poznał życie zakonne w którymś klasztorze Benedyktynów. Na to i [jego] ojciec się godzi. Prosi mnie o testimonialis****. Poradziłem mu, aby jeszcze zwierzył się o. Lubieńskiemu^{5*}. Piękna dusza... Lęka się, że gotów zgubić duszę swoją, gdyby nie poszedł za wołaniem Bożym. Obiecałem modlitwę, prosiłem też o pamięć przed Bogiem. Szkoda, że nie wstępuje do któregoś z naszych zakonów. Ale woli Bożej sprzeciwić się nie wolno [5, s. 136].*

* **Józef Bilczewski** (1860–1923) — święty Kościoła katolickiego, hierarcha Kościoła rzymskokatolickiego, święcenia kapłańskie przyjął w 1884 r., następnie odbył studia specjalistyczne w Krakowie, Wiedniu, Rzymie i Paryżu. Po uzyskaniu doktoratu i habilitacji był od 1890 do 1901 r. profesorem teologii dogmatycznej na Uniwersytecie Lwowskim, a w latach 1900–1901 rektorem tegoż uniwersytetu. Od 1900 r. był jako arcybiskup-metropolita ordynariuszem archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Autor licznych prac z historii Kościoła.

** **Ks. Włodzimierz Ledóchowski** (1866–1942) — polski hierarcha rzymskokatolicki, wybitny teolog, 26-ty z kolei przełożony generalny Towarzystwa Jezusowego (Jezuitów). Rezydował w Rzymie, gdzie założył Papieski Instytut Wschodni, a także Papieskie Kolegium «Russicum») oraz Papieski Instytut Biblijny, połączony organizacyjnie z Papieskim Uniwersytetem Gregoriańskim.

*** **Piusa X** (1835–1914) — papież rzymski w okresie od 4 sierpnia 1903 r. do 20 sierpnia 1914 r. Święty Kościoła katolickiego.

**** *Testimonialis* (łac.) — świadectwo moralności (nieposzlakowanego życia), konieczne dla przyjęcia do stanu duchownego.

^{5*} **Bernard Lubieński** (1846–1933) — polski duchowny rzymskokatolicki, mnich Zgromadzenia Redemptorystów, rektor klasztoru w Mościskach, historyk, teolog, wybitny kaznodzieja.

Po uzyskaniu aprobaty dla swej decyzji u abp. Bilczewskiego, Kazimierz Szeptycki zwrócił się do Stolicy Apostolskiej o zgodę na zmianę obrządku i zrezygnował z członkostwa oraz pełnionych funkcji we wszystkich organizacjach świeckich. 12 grudnia 1911 roku wystosował oficjalny list do zarządu Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego, w którym napisał:

Wykonując obecnie od dawna już powzięte postanowienie wstąpienia do stanu duchownego – opuszczam wszystkie moje dotychczasowe zajęcia i udaję się za granicę, aby na razie jako gość jednego z francuskich lub niemieckich klasztorów benedyktyńskich rozpocząć tamże studia teologiczne. Przede wszystkim więc przychodzę się pożegnać z Galicyjskim Towarzystwem Leśnem.

W ręce Szanownego Wydziału składam zatem niniejszem godność Prezesa, a zarazem i członka naszego Towarzystwa, którego obowiązków nadal spełniać bym nie mógł. Przy tej sposobności proszę, żebyście Panowie przyjęli bardzo szczere wyrazy podziękowania za życzliwość, którą mnie zawsze obdarzaliście, a którą zawsze we wdzięcznej zachowam pamięci. Życząc tak drogiemu mi Towarzystwu Leśnemu jak najpomyślniejszego i najwzschronniejszego rozwoju, zostaję zawsze szczerze Wam oddany [57].

Analogiczny list Szeptycki skierował do Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego. Od pewnego czasu zastanawiał się, czy w celu poznania życia zakonnego wybrać któryś z klasztorów jezuitów, czy benedyktynów. Ostatecznie wybrał tych ostatnich jako mających bardziej tradycyjną regułę mniszą i długie, podobne jak studyci, dzieje. Już 14 grudnia wspomnianego roku zgłosił się do klasztoru opactwa pw. św. Marcina w Beuron w Badenii-Wirtembergii, gdzie studiował teologię i poznawał życie zakonne [46]. Przebywał tam przez cały rok 1912*. O tym okresie jego życia wspomniany abp Józef Bilczewski napisał:

Przyszedł [Andrzej] Szeptycki z życzeniami noworocznymi. [...] Pytałem o brata hr. Kazimierza. Czuje się on szczęśliwym, spokojny, naturalny, trwa w swym powołaniu do studytów. Metropolita opowiadał, że wcale na niego nie wpływał, najlepszy dowód, że go do mnie posłał po radę, [także] do x. Pelczara, x. Ledóchowskiego, nie byłby nic miał przeciw temu, gdyby był wstąpił do Benedyktynów, Jezuitów itd. Kazimierz

* Z tego też powodu nie mógł wziąć udziału w pogrzebie ojca, który zmarł w Przyłbicach 13 listopada 1912 r. Zob. [9].

mówi, że wola Boża zsyła go do studytów. Metropolita sądzi, że Pan Bóg gotuje mu, choćby wielką misję na wypadek wkroczenia Rosji do Galicji [5, s. 239].

Po powrocie na Boże Narodzenie 1912 roku już na początku stycznia roku następnego Kazimierz Szeptycki wyjechał do Bośni, gdzie wstąpił do nowicjatu w założonym tam w 1908 roku przez metropolitę Andrzeja (archimandrytę zakonu studytów) klasztorze w Kamenicy. Metropolicie zależało bowiem, aby nabył tam doświadczenia duszpasterskiego wśród ukraińskich emigrantów, a także swą wiedzą ekonomiczną podniósł stan materialny nowego klasztoru. We wrześniu tegoż roku Kazimierz Szeptycki złożył tam pierwsze śluby zakonne, przyjmując imię Klemens (ukr. Kłymentij) na cześć papieża św. Klemensa I.*

* * *

Pamięć o działalności i heroiczności życia o. Klemensa (Kazimierza Marii Szeptyckiego) była żywa przez cały okres działalności podziemnego Kościoła greckokatolickiego na Ukrainie. Jego kult szerzony był również przez zakon studytów działający w środowiskach ukraińskiej diaspory. Dlatego też w 1995 roku wszczęto w Rzymie jego proces beatyfikacyjny. W tym też roku, 14 lutego, decyzją Instytutu Pamięci Męczenników i Bohaterów Holokaustu Yad Vashem w Jerozolimie, został uhonorowany najwyższym izraelskim odznaczeniem cywilnym — medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata przyznawanym osobom, które z narażeniem własnego życia ratowały Żydów w okresie II wojny światowej [56]. Za ratowanie ludności żydowskiej od zagłady w czasie II wojny światowej odznaczył go także w październiku 2008 roku Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski prezydent RP Lech Kaczyński.

Proces beatyfikacyjny o. Klemensa Szeptyckiego zakończył się 24 kwietnia 2001 roku stwierdzeniem o heroiczności jego życia i męczeństwie za wiarę katolicką. Publicznie ogłosił to Ojciec Święty Jan Paweł II podczas wizyty na Ukrainie 21 czerwca 2001 roku we Lwowie.

* **Klemens I** (? – ok. 101) — pisarz starochrześcijański, papież w latach ok. 91–101, zwany apostołem pokoju. W Kościołach katolickim i prawosławnym jest czczony jako święty i męczennik. Według niepotwierdzonej tradycji miejscem męczeńskiej śmierci świętego był Krym. Za czasów papieża Mikołaja I (858–867) święci Cyryl i Metody przenieśli jego relikwie do Rzymu i pochowali w bazylice pod jego wezwaniem (San Clemente).

1. *Гентош Л.* Митрополит Шептицький: 1923–1939. Випробування ідеалів. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. С. 217.
2. *Матковський І.* Д-р Казимир граф Шептицький — отець Климентій: польський аристократ, український ієромонах, Екзарх Росії та Сибіру, Архимандрит Студитів, Праведник народів світу, блаженний Католицької церкви (1869–1951). Біографія. Львів, 2019. 664 с., іл.
3. *Пікулик Н., Сенік Л.* Климентій Шептицький — Слуга Божий. Львів: Свічадо, 1997. С. 19.
4. *Шептицький Я. К.* Отець Климентій Шептицький. Життєпис на підставі архівних матеріалів родини Шептицьких. Львів: Свічадо, 1996. 112 с.
5. Archiwum Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego w Lubaczowie // Dzienniczek Sługi Bożego Józefa Bilczewskiego (1860–1923) Arcybiskupa Lwowskiego obrządku łacińskiego o.ł. Lwów, 1900–1921.
6. *Buszko J.* Polacy w parlamencie wiedeńskim (1848–1918). Warszawa, 1996.
7. Dział Towarzystwa Gospodarczego. Komisja dla organizacji handlu materiałem rzeźnym // Gazeta Samborska. 1907. 1 grudnia.
8. Galic. Towarzystwo Gospodarskie // Gazeta Lwowska. 1905. 7 marca.
9. Gazeta Lwowska. 1912. 19 listopada.
10. Gazeta Samborska. 1910. 15 kwietnia.
11. Gazeta Samborska. 1911. 15 lipca.
12. Gospodarstwo i handel // Gazeta Lwowska. 1911. 11 lipca.
13. Kongres leśny // Nowa Reforma. 1905. 29 marca.
14. *Krochmal A.* Konflikt czy współpraca? Relacje między duchowieństwem łacińskim i grekokatolickim w diecezji przemyskiej w latach 1918–1939. Lublin, 2001. S. 79 i in.
15. Księga pamiątkowa drugiego wiecu katolickiego odbytego we Lwowie w dniach 7, 8 i 9 lipca 1896 roku, cz. 1: Opis wiecu i rezolucje uchwalone // Sodalitas Marianus. Lwów, 1899.
16. Księga pamiątkowa drugiego wiecu katolickiego odbytego we Lwowie w dniach 7, 8 i 9 lipca 1896 roku, cz. III: Rezolucje // Sodalitas Marianus. Lwów, 1899. S. 26-28.
17. *Leon XIII Papież.* Rerum novarum. Encyklika o kwestii robotniczej. Warszawa, 1991. S. 5-27.
18. *Nowak M.* Edukacja Kazimierza Szeptyckiego // Arystokrata ducha. Życie i dziedzictwo błogosławionego ojca Klemensa Szeptyckiego (1869–1951) / red. *A. Szeptycki.* Wojnice, 2018. S. 143-178.
19. *Nowak M.* Szeptycka Zofia Ludwika Cecylia z Fredrów (1837–1904) // Polski Słownik Biograficzny / Instytut Historii PAN – Polska Akademia Umiejętności. Warszawa-Kraków, 2012. T. 48/2, z. 197. S. 213-214.

20. *Nowak M., Stępień S.* Szeptycki Jan Kanty Remigiusz (1836–1912) // Polski słownik biograficzny. Warszawa – Kraków, 2012. T. 48/2, z. 197. S. 236-238.
21. Odezwa do Rad Oddziałów c.k. Galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego w sprawie wystawy opasów i ryb, tudzież maszyn // *Gazeta Samboarska*. 1907. 27 października.
22. *Osadczy W.* Kościół i Cerkiew na wspólnej drodze. Concordia 1863. Z dziejów porozumienia między obrządkiem greckokatolickim a łacińskim w Galicji Wschodniej. Lublin, 1999.
23. Państwowa Rada Kolejowa // *Sylwan*. 1907. T. 28, N 1.
24. Prawo kościelne o stosunkach obu obrządków w Galicji, greckokatolickiego, słowiańskiego Rusinów i łacińskiego Polaków. Lwów, 1865.
25. Protokół posiedzenia członków Wydziału gal. Towarzystwa leśnego z dn. 5 marca 1904 r. // *Sylwan*. 1904. T. 22, N 5. S. 163.
26. Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji. Lwów, 1906.
27. *Smoleński W.* Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej. Kraków, 1908. S. 132-135.
28. Sprawozdanie z czynności Wydziału gal. Towarzystwa leśnego za r. 1903/4 i 1904/5 // *Sylwan*. 1905. T. 23, N 8-9. S. 337.
29. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa leśnego galicyjskiego za r. 1906/1907 // *Sylwan*. 1907. T. 25, N 8-9. S. 337.
30. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa leśnego galicyjskiego za r. 1907/1908 // *Sylwan*. 1908. T. 26, N 8-9. S. 377.
31. Sprawozdanie z przebiegu XXVI Walnego Zgromadzenia członków galicyjskiego Towarzystwa leśnego w dniach 9, 10 i 11 grudnia we Lwowie // *Sylwan*. 1911. T. 29, N 12. S. 518.
32. Sprawozdanie z XX Walnego Zgromadzenia gal. Towarzystwa leśnego odbytego od 20 do 22 września 1905 r. w Żywcu // *Sylwan*. 1905. T. 23, N 11. S. 423.
33. Sprawy Towarzystwa Leśnego // *Sylwan*. 1910. T. 28, N 5. S. 238.
34. Stenograficzny protokół obrad XXII Walnego Zgromadzenia członków galicyjskiego Towarzystwa leśnego 21.08.1907 r. w Krakowie // *Sylwan*. 1907. T. 25, N 10.
35. Stenograficzny protokół obrad XXIV Walnego Zgromadzenia członków galicyjskiego Towarzystwa leśnego // *Sylwan*. 1909. T. 27, N 11.
36. Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1901: 17. Session. Band 9: 76 bis 85. Sitzung. Wien, 1902. S. 7914-7916; ibidem, Band 15: 139 bis 147. Sitzung. Wien, 1902. S. 12950-12956.

37. Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1903: 17. Session. Band 24: 228 bis 237. Sitzung. Wien, 1903. S. 21255-21257.
38. Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1906: 17. Session. Band 32: 371 bis 383. Sitzung. Wien, 1906. S. 33702-33704, 33919, 33984; ibidem, Band 41: 422 bis 431. Sitzung. Wien, 1906. S. 38115, 38116.
39. Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1906. 17. Session, Band 41: 422 bis 431... Wien, 1906. S. 38098, 39115-39116.
40. *Sternicki A.* Henryk Jackowski SJ. Inicjator odnowy religijnej i społecznej kościoła w Galicji. Kraków, 2006.
41. *Stępień S.* Na niwie gospodarczej i duchowej... Droga życiowa bł. Klemensa (Kazimierza Marii Szeptyckiego) // *Arystokrata ducha. Życie i dziedzictwo błogosławionego ojca Klemensa Szeptyckiego (1869-1951)* / red. *A. Szeptycki*. Wojnice, 2018.
42. *Stępień S.* Szeptycki Kazimierz Maria, w zakonie Klemens (1869–1951) // *Polski słownik biograficzny*. Warszawa-Kraków, 2012. T. 48/2, z. 197. S. 241-243.
43. *Szczepanowski S.* Nędza Galicji w cyfrach i program energicznego rozwoju gospodarstwa krajowego. Lwów, 1888. S. 47.
44. *Szczerbowski I.* Pamiętnik 25-letniej działalności Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego 1882–1907. Lwów, 1907.
45. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim. Lwów, 1904–1912.
46. *Szembek M. K.* Wspomnienia o Metropolicie Andrzeju Romanie Szeptyckim spisane dla dzieci i wnuków mej ukochanej siostry Jadwigi Szeptyckiej // *Harvard Ukrainian Studies*. 1991. June. T. XV, N 1/2. P. 139.
47. *Szeptycka Z.* Młodość i powołanie ojca Romana Andrzeja Szeptyckiego do zakonu św. Bazylego Wielkiego: opowiedziane przez matkę jego, 1865–1892. Wrocław, 1993.
48. *Szeptycki K.* O czeladzi i sługach w gospodarstwach domowych. Referat wygłoszony d. 9 lipca 1896 w sekcji rolniczej II Wiecu katolickiego we Lwowie. Lwów, 1896.
49. Ubezpieczenia urzędników prywatnych // *Gazeta Samborska*. 1908. 8 marca.
50. Ustawa pensyjna dla urzędników prywatnych // *Sylwan*. 1906. T. 24, N 3. S. 101.
51. Wiadomości z 42. Ogólnej Rady c.k. galic. Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie // *Gazeta Samborska*. 1907. 14 lipca.

52. Wybór uzupełniający członków komitetu c.k. galic. Towarzystwa gospod. we Lwowie // *Gazeta Samborska*. 1909. 15 czerwca.
53. Wyciąg z protokołu nadzwyczajnego posiedzenia członków Wydziału gal. Towarzystwa leśnego z dnia 2 VI 1906 r. // *Sylwan*. 1906. T. 24, N 7. S. 438.
54. Wyciąg z protokołu posiedzenia członków Wydziału gal. Towarzystwa leśnego z dn. 8 maja 1909 // *Sylwan*. 1909. T. 27, N 7. S. 326.
55. XVII Walne Zgromadzenie gal. Towarzystwa leśnego we Lwowie. Protokół z pierwszego posiedzenia w dniu 8. listopada 1901. Ciąg dalszy: Posiedzenie w dniu 9. listopada 1902 // *Sylwan*. 1902. T. 20, N 1. S. 47-70.
56. YVJ, zespół M. 31, sygn. 6304, k. 12.
57. Z Wydziału galic. Towarzystwa leśnego // *Sylwan*. 1911. T. 29, N 12. S. 497.
58. Zięba A. A. Sister Maria Krysta Szembek and her Memoirs // *Harvard Ukrainian Studies*. 1991. June. T. XV, N 1/2. P. 99.
59. Zwyczajne Zgromadzenie Rady Ogólnej c.k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego // *Sylwan*. 1910. T. 28, N 4. S. 184.

References

1. Hentosh, L. (2015). *Mytropolyt Sheptytskyi: 1923–1939. Vyprobuвання idealiv*. Lviv: VNTL-Klasyka, p. 217. [in Ukr.].
2. Matkovskiy, I. (2019). *D-r Kazymyr hrab Sheptytskyi — otets Klymentii: polskiy arystokrat, ukrainskyy ieromonakh, Ekzarkh Rosii ta Sybiru, Arkhymandryt Studytiv, Pravednyk narodiv svitu, blazhennyi Katolytskoi tserkvy (1869–1951). Biohrafiiia*. Lviv, 664 p., il. [in Ukr.].
3. Pikulyk, N. & Senyk, L. (1997). *Klymentii Sheptytskyi — Sluha Bozhyi*. Lviv: Svichado, p. 19. [in Ukr.].
4. Sheptytskyi, Ya. K. (1996). *Otets Klymentii Sheptytskyi. Zhyttiepys na pidstavi arkhivnykh materialiv rodyny Sheptytskykh*. Lviv: Svichado, 112 p. [in Ukr.].
5. Archiwum Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego w Lubaczowie (1900–1921). *Dzienniczek Slugi Bożego Józefa Bilczewskiego (1860–1923) Arcybiskupa Lwowskiego obrządku łacińskiego o.ł.* Lwów. [in Pol.].
6. Buszko, J. (1996). *Polacy w parlamencie wiedeńskim (1848–1918)*. Warszawa.
7. (1907, 1 December). Dział Towarzystwa Gospodarczego. Komisja dla organizacji handlu materiałem rzeźnym. *Gazeta Samborska*. [in Pol.].
8. (1905, 7 March). Galic. Towarzystwo Gospodarskie. *Gazeta Lwowska*. [in Pol.].
9. (1912, 19 November). *Gazeta Lwowska*. [in Pol.].
10. (1910, 15 April). *Gazeta Samborska*. [in Pol.].

11. (1911, 15 July). *Gazeta Samborska*. [in Pol.].
12. (1911, 11 July). Gospodarstwo i handel. *Gazeta Lwowska*. [in Pol.].
13. (1905, 29 March). Kongres leśny. *Nowa Reforma*. [in Pol.].
14. Krochmal, A. (2001). *Konflikt czy współpraca? Relacje między duchowieństwem łacińskim i greckokatolickim w diecezji przemyskiej w latach 1918–1939*. Lublin, p. 79 i in. [in Pol.].
15. Księga pamiątkowa drugiego wiecu katolickiego odbytego we Lwowie w dniach 7, 8 i 9 lipca 1896 roku, cz. 1: Opis wiecu i rezolucje uchwalone (1899). *Sodalitas Marianus*. Lwów. [in Pol.].
16. Księga pamiątkowa drugiego wiecu katolickiego odbytego we Lwowie w dniach 7, 8 i 9 lipca 1896 roku, cz. III: Rezolucje (1899). *Sodalitas Marianus*. Lwów, pp. 26-28. [in Pol.].
17. Leon XIII Papież (1991). *Rerum novarum. Encyklika o kwestii robotniczej*. Warszawa, pp. 5-27. [in Pol.].
18. Nowak, M., Szeptycki A. (ed.). (2018.) Edukacja Kazimierza Szeptyckiego. *Arystokrata ducha. Życie i dziedzictwo błogosławionego ojca Klemensa Szeptyckiego (1869–1951)*. Wojnice, pp. 143-178. [in Pol.].
19. Nowak, M. (2012). Szeptycka Zofia Ludwika Cecylia z Fredrów (1837–1904). *Polski Słownik Biograficzny*. Warszawa-Kraków, vol. 48/2, z. 197, pp. 213-214. [in Pol.].
20. Nowak, M. & Stępień, S. (2012). Szeptycki Jan Kanty Remigiusz (1836–1912). *Polski słownik biograficzny*. Warszawa-Kraków, vol. 48/2, z. 197, pp. 236-238. [in Pol.].
21. (1907, 27 October). Odezwa do Rad Oddziałów c.k. Galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego w sprawie wystawy opasów i ryb, tudzież maszyn. *Gazeta Samborska*. [in Pol.].
22. Osadczy, W. (1999). *Kościół i Cerkiew na wspólnej drodze. Concordia 1863. Z dziejów porozumienia między obrządkiem greckokatolickim a łacińskim w Galicji Wschodniej*. Lublin. [in Pol.].
23. Państwowa Rada Kolejowa(1907). *Sylwan*. Vol. 28, no. 1. [in Pol.].
24. *Prawo kościelne o stosunkach obu obrządków w Galicji, greckokatolickiego, słowiańskiego Rusinów i łacińskiego Polaków* (1865). Lwów. [in Pol.].
25. Protokół posiedzenia członków Wydziału gal. Towarzystwa leśnego z dn. 5 marca 1904 r. (1904). *Sylwan*. Vol. 22, no. 5, p. 163. [in Pol.].
26. *Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi* (1906). Lwów. [in Pol.].
27. Smoleński, W. (1908). *Szkice z dziejów szlachty mazowieckiej*. Kraków, pp. 132-135. [in Pol.].
28. Sprawozdanie z czynności Wydziału gal. Towarzystwa leśnego za r. 1903/4 i 1904/5. (1905). *Sylwan*. Vol. 23, no. 8-9, p. 337. [in Pol.].

29. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa leśnego galicyjskiego za r. 1906/1907. (1907). *Sylwan*. Vol. 25, no. 8-9, p. 337. [in Pol.].
30. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa leśnego galicyjskiego za r. 1907/1908. (1908). *Sylwan*. Vol. 26, no. 8-9, p. 377. [in Pol.].
31. Sprawozdanie z przebiegu XXVI Walnego Zgromadzenia członków galicyjskiego Towarzystwa leśnego w dniach 9, 10 i 11 grudnia we Lwowie. (1911). *Sylwan*. Vol. 29, no. 12, p. 518. [in Pol.].
32. Sprawozdanie z XX Walnego Zgromadzenia gal. Towarzystwa leśnego odbytego od 20 do 22 września 1905 r. w Żywcu. (1905). *Sylwan*. Vol. 23, no. 11, p. 423. [in Pol.].
33. Sprawy Towarzystwa Leśnego. (1910). *Sylwan*. Vol. 28, no. 5, p. 238. [in Pol.].
34. Stenograficzny protokół obrad XXII Walnego Zgromadzenia członków galicyjskiego Towarzystwa leśnego 21.08.1907 r. w Krakowie. (1907). *Sylwan*. Vol. 25, no. 10. [in Pol.].
35. Stenograficzny protokół obrad XXIV Walnego Zgromadzenia członków galicyjskiego Towarzystwa leśnego. (1909). *Sylwan*. Vol. 27, no. 11. [in Pol.].
36. *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1901*: 17. Session. Band 9: 76 bis 85. Sitzung. (1902). Wien, pp. 7914-7916; ibidem, Band 15: 139 bis 147. Sitzung. (1902). Wien, pp. 12950-12956. [in Germ.].
37. *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1903*: 17. Session. Band 24: 228 bis 237. Sitzung. (1903). Wien, pp. 21255-21257. [in Germ.].
38. *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1906*: 17. Session. Band 32: 371 bis 383. Sitzung. (1906). Wien, pp. 33702-33704, 33919, 33984; ibidem, Band 41: 422 bis 431. Sitzung. (1906). Wien, pp. 38115, 38116. [in Germ.].
39. *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1906*: 17. Session, Band 41: 422 bis 431... (1906). Wien, pp. 38098, 39115-39116. [in Germ.].
40. Sternicki, A. (2006). *Henryk Jackowski SJ. Inicjator odnowy religijnej i społecznej kościoła w Galicji*. Kraków. [in Pol.].
41. Stępień, S., Szeptycki, A. (ed). (2018). Na niwie gospodarczej i duchowej... Droga życiowa bł. Klemensa (Kazimierza Marii Szeptyckiego). *Arystokrata ducha. Życie i dziedzictwo błogosławionego ojca Klemensa Szeptyckiego (1869–1951)*. Wojnice. [in Pol.].
42. Stępień, S. (2012). Szeptycki Kazimierz Maria, w zakonie Klemens (1869–1951). *Polski słownik biograficzny*. Warszawa-Kraków, vol. 48/2, z. 197, pp. 241-243. [in Pol.].

43. Szczepanowski, S. (1888). *Nędza Galicyi w cyfrach i program energicznego rozwoju gospodarstwa krajowego*. Lwów, p. 47. [in Pol.].
44. Szerbowski, I. (1907). *Pamiętnik 25-letniej działalności Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego 1882–1907*. Lwów. [in Pol.].
45. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim*. (1904–1912). Lwów. [in Pol.].
46. Szembek, M. K. (1991). Wspomnienia o Metropolicie Andrzeju Romanie Szeptyckim spisane dla dzieci i wnuków mej ukochanej siostry Jadwigi Szeptyckiej. *Harvard Ukrainian Studies*. June, vol. XV, no. 1/2, p. 139. [in Eng.].
47. Szeptycka, Z. (1993). *Młodość i powołanie ojca Romana Andrzeja Szeptyckiego do zakonu św. Bazylego Wielkiego*: opowiedziane przez matkę jego, 1865–1892. Wrocław. [in Pol.].
48. Szeptycki, K. (1896). *O czeladzi i sługach w gospodarstwach domowych. Referat wygłoszony d. 9 lipca 1896 w sekcji rolniczej II Wiecu katolickiego we Lwowie*. Lwów. [in Pol.].
49. (1908, 8 March). Ubezpieczenia urzędników prywatnych. *Gazeta Samborska*. [in Pol.].
50. Ustawa pensyjna dla urzędników prywatnych. (1906). *Sylwan*. Vol. 24, no. 3, p. 101. [in Pol.].
51. (1907, 14 July). Wiadomości z 42. Ogólnej Rady c.k. galic. Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie. *Gazeta Samborska*. [in Pol.].
52. (1909, 15 June). Wybór uzupełniający członków komitetu c.k. galic. Towarzystwa gospod. we Lwowie. *Gazeta Samborska*. [in Pol.].
53. Wyciąg z protokołu nadzwyczajnego posiedzenia członków Wydziału gal. Towarzystwa leśnego z dnia 2 VI 1906 r. (1906). *Sylwan*. Vol. 24, no. 7, p. 438. [in Pol.].
54. Wyciąg z protokołu posiedzenia członków Wydziału gal. Towarzystwa leśnego z dn. 8 maja 1909. (1909). *Sylwan*. Vol. 27, no. 7, p. 326. [in Pol.].
55. XVII Walne Zgromadzenie gal. Towarzystwa leśnego we Lwowie. Protokół z pierwszego posiedzenia w dniu 8. listopada 1901. Ciąg dalszy: Posiedzenie w dniu 9. listopada 1902. (1902). *Sylwan*. Vol. 20, no. 1, p. 47-70. [in Pol.].
56. *YVJ*, zespół M. 31, sygn. 6304, k. 12. [in Pol.].
57. Z Wydziału galic. Towarzystwa leśnego. (1911). *Sylwan*. Vol. 29, no. 12, p. 497. [in Pol.].
58. Zięba, A. A. (1991). Sister Maria Krysta Szembek and her Memoirs. *Harvard Ukrainian Studies*. June. Vol. XV, no. 1/2, p. 99. [in Eng.].
59. Zwyczajne Zgromadzenie Rady Ogólnej c.k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. (1910). *Sylwan*. Vol. 28, no. 4, p. 184. [in Pol.].

Станіслав Стемпень, директор Південно-Східного наукового інституту в Перемишлі, проф.

Казимир Марія Шептицький (Блаженний о. Климентій Студит): політик, дідич, суспільний діяч та господарник

Наприкінці XIX століття посилюється процес формування національної свідомості серед українського та польського населення, національні активісти обох народів почали наполегливо пропагувати потребу в етнічному сепаратизмі, видобуваючи із скарбниці національної культури ті елементи, які підкреслювали їхню самобутність.

У таких умовах 17 листопада 1869 р. народився Казимир Марія Шептицький. Його батько, будучи вже в літах, хотів, щоб син якомога швидше зайнявся справами маєтку, оскільки вбачав у ньому хорошого господарника з фаховою освітою та вмінням розв'язувати економічні проблеми. З цією ж метою він прагнув познайомити сина із середовищем землевласників. Казимир прихильно ставився до батьківських планів, оскільки, незважаючи на свою високу релігійність, спочатку не виявляв наміру присвятити себе душпастирській справі.

На тлі духовної спадщини обох народів (українського і польського) представлено постать отця Климентія (Казимира) і його діяльність як особи світської, та в подальшому, як особи духовної. Особливу увагу приділено характеру реалізації Шептицького в декількох суспільних галузях — у політиці, економіці, громадській та просвітній діяльності. Подано огляд громадських обов'язків Шептицького, його участь у роботі політичних організацій, праці у багатьох галузевих професійних товариствах, а також утримання в зразковому стані власних сільськогосподарських угідь у Дев'ятниках і активної участі в справах місцевої громади.

З набутим досвідом та визнаним авторитетом у галицькій та загальноавстрійській сферах економіки, Казимир Шептицький зміг би досягти вагомих позицій не лише в економічному, а й у політичному житті. Однак у віці 42 років він вирішив відмовитися від світського життя і віддав себе священицтву.

Ключові слова: Казимир Шептицький, енцикліка, греко-католицький обряд, родинний маєток, лісове господарство.